

ОСТАННІ НОВИНИ

- 22:34 Незвичайна намазка: ціралана до червоного хліба із салом
- 21:38 На своє 80-річчя Дональд Трамп отримав бій у клітці та подарунок із Німеччини: що подарує канцлер Фрідхольд Мерц
- 21:34 Міф про порожній шлунок перед сном зруйновано: що радять вчені
- 20:34 Бороня Україну, чотирьох років їй нещадно дізнався, що стане батьком: на фронті поліг воїн з Рівненщини
- 20:08 Україна жорстко відповіла США на нові завищені умови «білобараторів»
- 20:08 Ситний суп з реберцької та молодий калюсти: смакота вечора для всієї родини
- 18:52 Майже 7 гривень за кілометр: в Україні заговорили про запровадження платних

Священник сховав реліквію в ящику з вугіллям, але експедиція знала, де її шукати: в Києві презентували факсиміле Турівського Євангелія XI століття

12.24 — 20 травня 2026

Igor OSIPCHUK, «ФАКТИ»

У Києві, в Національному музеї історії України, відбулася презентація факсимільного видання рукописного Турівського Євангелія, яке створено в Києві у часи князів Рюри, у XI столітті. Зараз цей нецінний рукопис зберігається у Вільносі, в Бібліотеці імені Врублевських Академії наук Литви. Керівниця проєкту «Повертаємо в Україну культурну спадщину», директора видавництва «Горобець» розповіла, що до цього було видано факсиміле одинадцяти старовинних українських книг. Тож Турівське Євангеліє — дванадцяте. Оригінали цих пам'яток зберігаються за кордоном.

— Зазначу, що близько 90 відсотків української рукописної спадщини знаходиться, на жаль, в країні-агресорі, — зазначила Ганна Горобець. — Деякіть відсотків — в Європі, децю є у США та лише близько одного відсотка — в Україні.

«Білоруські депутати звернулися в українське посольство: мовляв, як ми посіли видати факсиміле пам'ятки, яка, як вони вважають, належить їй країні»

Ганна Горобець (на фото у заголовку) стисло розповіла про всі дванадцять факсимільних видань старовинних книг, виданих на сьогоднішній день в рамках проєкту «Повертаємо в Україну культурну спадщину». Виявляється, одне з них — факсиміле Лаврівського Євангелія XIII-XIV століть — викликало ледь не міжнародний скандал. Претензі надходили від депутатів парламенту білорусі. Це сталося ще до повномасштабної війни.

— Коли ми видали факсиміле Лаврівського Євангелія, до нас звернулося посольство України в Мінську. — каже Ганна Горобець. — Українські дипломати пояснили нам, що в білорусі цю пам'ятку вважають своєю. Президент Лукашенко заявив, що це надання і білоруських книжок і що слід добитися від польської сторони, щоб вона (Польща) її віддала (оригінал Лаврівського Євангелія зберігається у Кракові, в Бібліотеці Чорторських. — Авт.). Забрали у поляків оригінал білорусам не вдалося, і вони почали добиватися, щоб їм передали хоча б копію. Польська сторона відмовила білоруській, а нам хотіло наваля. Прочому на безплатній основі. І от коли ми видали факсиміле Лаврівського Євангелія, депутати парламенту білорусі звернулися в посольство України з офіційним запитом. Мовляв, як ми посіли видати факсиміле книги, яка, як вони вважають, «належить» їхній країні. Наш посол зателефонував мені, спитав, чи можемо прийти в Мінськ і довести, що то українська писемна пам'ятка. Тож ми з науковцем Віктором Мусієнком (до речі, він з 2022 року служить у ЗСУ, звільнився з війська ніяким) поїхали в білорусі і провели презентацію факсимільного видання Лаврівського Євангелія, на яку приїшов міністр культури білорусі. Пан Віктор Мусієнко фактами довів, що цю рукописну книгу створено в Україні. Зокрема, він казав, що там (в тексті церковнослов'янською мовою. — Авт.) дець тисяча поємок, які могли зробити тільки носії української мови. Тож цю книгу переписували саме на території України.

ПОПУЛЯРНЕ

- 1 Більше лишилося Грушевському стільни грошею, що той побудував шестиповоротної будинок і учинив: вишла книга про українську інтелектуальну початку XX століття 30 травня 2026 12:24
- 2 «Мене називають «стороннім» оудом, яка працювала на ФСБ, отримала 15 років ув'язнення за держзраду в умовах воєнного часу 6 червня 2026 16:50
- 3 «Наше завдання — померти у вертикальному положенні й без паперів»: 70-річний інстаграм ЛОК про боротьбу з онкологією генетикою та грибами 7 червня 2026 12:25
- 4 Вбивця мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Чи Петлюра?» — після ствердної відповіді почав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР 25 травня 2026 12:25
- 5 «Ми заходили на позиції, які знищували в нullo»: зрива «Ті» — космос Володимир Кравчук про роки на фронті 28 травня 2026 12:24

1 Рівненська обласна територія

Погода 13.06.26, вівторок Київ +16° вологість: 87% швидк.: 740 км/год вітер: 1 м/с, західний Погода на 10 днів від прогноз.ua

БІЛЬШЕ У РОЗДІЛІ

- Вбивця мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Чи Петлюра?» — після ствердної відповіді почав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР 25 травня 2026 12:25
- Мазепа зустрілася з королем Швеції у селі, де сталося диво: у Києві відкрили виставку, експонат якої має до цього причетність 6 травня 2026 12:25
- Поки одні дискутували, як назвати українській парламент, письменник і адвокат за рубль опублікували оголошення про створення Центральної Ради 28 березня 2026 12:22
- Загинув у нерівному бою 224 воїни: в Києві показали розміри, яка ділянка зберігалася після залекної битви 22 жовтня 2025 12:22
- Небесний покровитель Києва повернувся після 423 років мандра: у музеї показали барельєф Архистратига Михаїла, вбитий 3 воїни 3 червня 2025 12:23

Обкладинка оригіналу Лаврівського Євангелія (Фото з Вікіпедії)

«Збереглося лише десять аркушів Турівського Євангелія»

Перед початком презентації факсимільного видання Турівського Євангелія Ганна Горобець дала інтерв'ю «ФАКТАМ».

— На яких умовах литовська сторона надала вашому видавництву можливість працювати з оригіналом Турівського Євангелія? — ставлю питання пані Ганні.

— На умовах безоплатної співпраці: зрештою вони з нас не взяли.

— Як технічно була організована робота з оригіналом? Ваші фахівці поїхали в бібліотеку імені Врублевських Академії наук Литви?

— Ні, не так. Було використано сучасні технології: литовські друзі виклали електронні копії аркушів Турівського Євангелія у хмарне сховище, і ми завантажили їх звідти. Все це офіційно — згідно з договором.

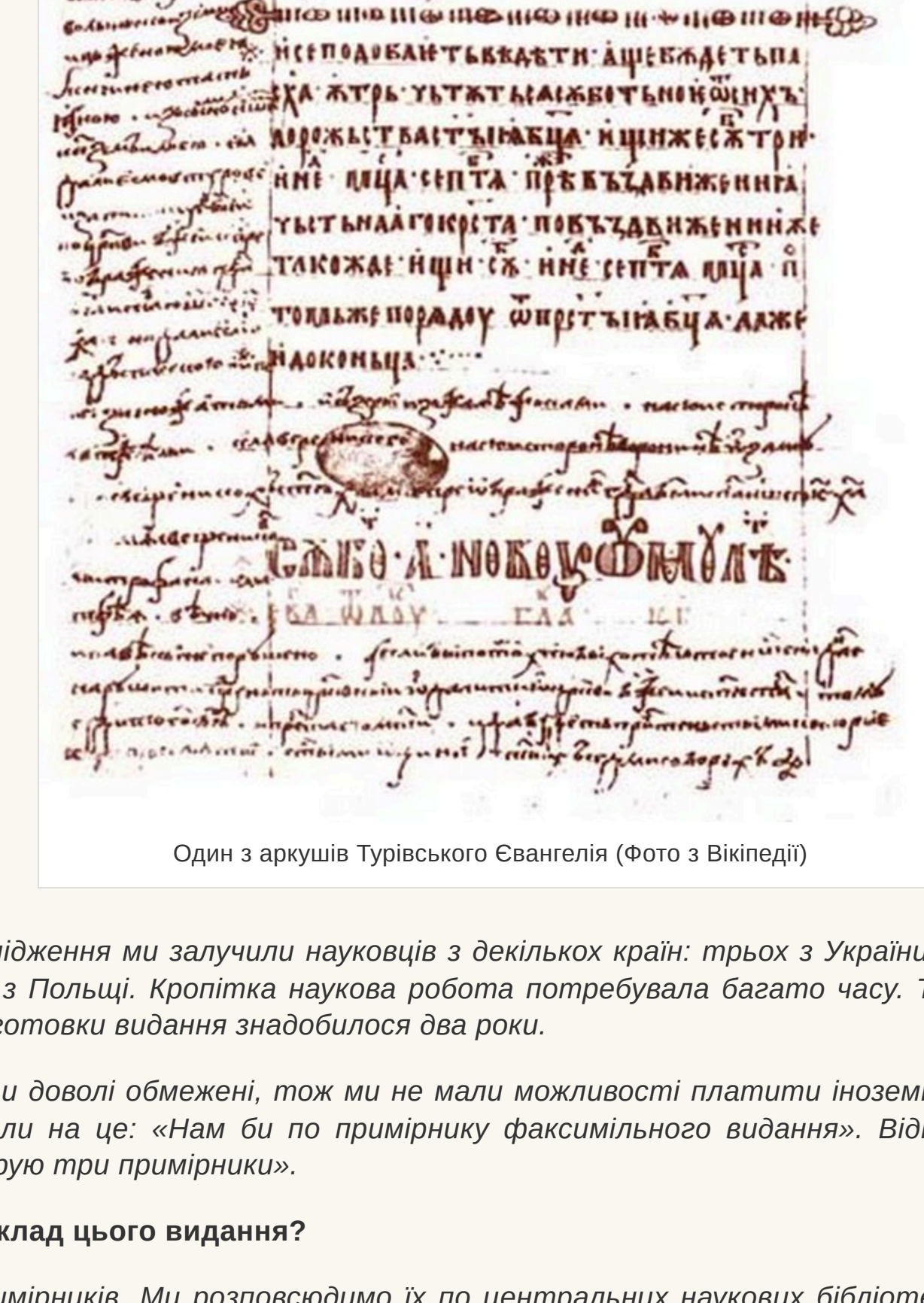
До речі, знаю, що зараз ще одна з українських організацій звернулася до Бібліотеки імені Врублевських Академії наук Литви з проханням попрацювати з іншою старовинною книгою, так для них це вже було не безплатно. Я сказала представникам цієї української організації, що слід було сказати мені та я попросила б литовських друзів. Адже все одне факсимільне видання тої книжки буде робити наша видавництво — ми маємо вже чималій досвід, тож зазвичай для підготовки факсимільних видань в Україні звертаються до нас.

— Майте відповідні обладнання?

— Ні, адже у нас не друкарня, в видавництво — ми готуємо книги до друку.

— Скільки тривала робота з підготовки факсимільного видання Турівського Євангелія?

— Два роки. Тут слід сказати, що збереглося тільки десять аркушів цієї рукописної книги, тобто двадцять чверть сторінки. Але це, я б сказала, дорожціні сторінки, адже вони XI століття — часів правління великого князя Ярослава Мудрого.

Один з аркушів Турівського Євангелія (Фото з Вікіпедії)

Для їх дослідження ми залучили науковців з декількох країн: трьох з України, двох з Литви та одного з Польщі. Кропітка наукова робота потребувала багато часу. Тому і вийшло, що для підготовки видання знадобилося два роки.

Наші кошти доволі обмежені, тож ми не мали можливості платити іноземним науковцям. Вони сказали на це: «Нам би по примірнику факсимільного видання». Відповіла їм: «Так я вам подарую три примірники».

— Який наклад цього видання?

— Сто примірників. Ми розповсюджуємо їх по центральних наукових бібліотеках у кожному регіоні України та провінційних музеях, як-от Національний заповідник «Софія Київська», Національний музей України, обидва Музеї книги і друкарства (в Києві і в Острозі). Це моя мрія — щоб у всіх областях країни був комплект наших факсимільних видань. Сенс у тому, щоб науковці на місцях мали доступ до факсиміле старовинних українських книг. Скрім того, ми даємо наш факсимільні видання іноземним науковим центрам, бібліотекам і вченим. До речі, зараз ми завершуємо переклад англійською мовою Турівського Євангелія та його наукового дослідження. Плануємо видати цю книгу у червні-липні.

Факсимільне видання Турівського Євангелія видали накладом 100 примірників (Фото з Фейсбуку)

— В яку суму вам обійшовся один примірник?

— Разом з авторськими гонорарами українським вченим — понад 3 тисячі гривень.

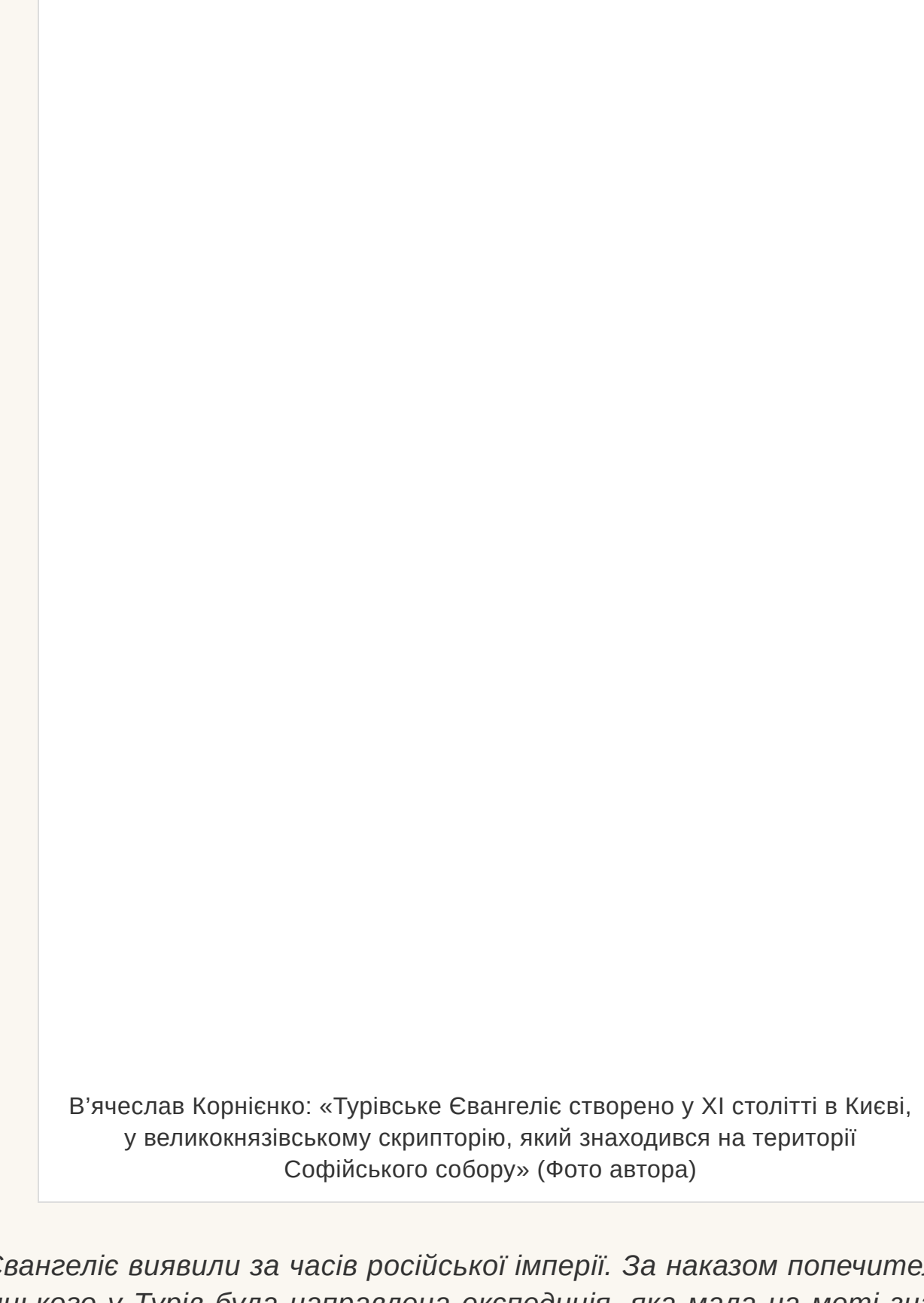
Читайте також: Мазепа зустрілася з королем Швеції у селі, де сталося диво: у Києві відкрили виставку, експонат якої має до цього причетність

«У Софії Київській існував центр книгописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі»

Заступник генерального директора Національного заповідника «Софія Київська» доктор історичних наук Віячеслав Корнієнко, який взяв участь в дослідженні Турівського Євангелія, розповів:

— Це Євангеліє було створене у великокнязівському скрипторію (слово має латинське походження: «сриптор — це писар»), який розміщувався у Києві, в Софійському соборі.

Раніше вважалося, що Турівське Євангеліє написано дець в іншому місці. Скажімо, в Мінську заявляли, що це білоруська книга. Дехто з науковців трактував обережніше: мовляв, скільки довести, що цей манускрипт було написано не в Турові (в цьому білоруському місті його знайшли), але водночас важко спростувати, що він створений не там.

Віячеслав Корнієнко: «Турівське Євангеліє створено у XI столітті на місці, в великокнязівському скрипторію, який знаходився на території Софійського собору» (Фото автора)

Турівське Євангеліє вийшло за часів російської імперії. За наказом полемітика навчального округу Білицького у Турів була направлена експедиція, яка мала на меті знайти свідчення того, що цей ярів «исконно русский». Турівське Євангеліє намагалися представити як доказ цієї тези.

Священник у церкві спробував приховати цю реліквію: поклав в ящик з вугіллям. Проте, мабуть, ексפעція знала, де шукати — мала, як то кажуть, наводку. Тож «виладоково» зашла в приміщення, де було навалено усілякі речі, «виладоково» зазираючи в ящик з вугіллям і так відшукала ці дорожціні десять аркушів. Потім їх відвезли у Вільно.

У XX столітті, під час Першої світової війни, коли російська армія відступала, під проводом порятунку культурних цінностей з Вільна вивезли бібліотеку та архів. Їх відправили в Рум'янцівську бібліотеку (нині російська державна бібліотека) в Москві. Згодом, в період між двома світовими війнами, російська сторона поширювала чутки, що вивезені з Вільна рукописи згоріли. Для чого була потрібна ця легенда? Щоб Польща припинила висувати вимоги про повернення цієї спадщини. А після Другої світової війни Турівське Євангеліє (певно, її інші реліквії) повернули у фактично окуповану Радянським Союзом Литву.

У 1990-х роках, коли створилися національні держави, почалися дослідження, які мали на меті з'ясувати походження Турівського Євангелія. Тоді навіть російські науковці зазначили, що ця книга має виразні риси школи київського скрипторію. При цьому вони говорили, що нівяюмо, де саме працював переписувач над Турівським Євангелієм: можливо, в Турові, не виключено, що в якомусь іншому місці. Тобто знову ж таки створювалася підтримка для заяв про «спільну спадщину».

Важливий момент — оформлення цього Євангелія. Зазвичай старовинні рукописи мають гарне оформлення, а в них присутні мініатюри. А в Турівському Євангелії їх немає. Але там дуже майстерно написані заголовки лінійці й заставки. Так от, найбільш аналогію цьому ми з мистецтвознавцю Поліною Яницькою знайшли в оформленні спінолицу Софійського собору, який був джерелом натхнення для переписувачів книг.

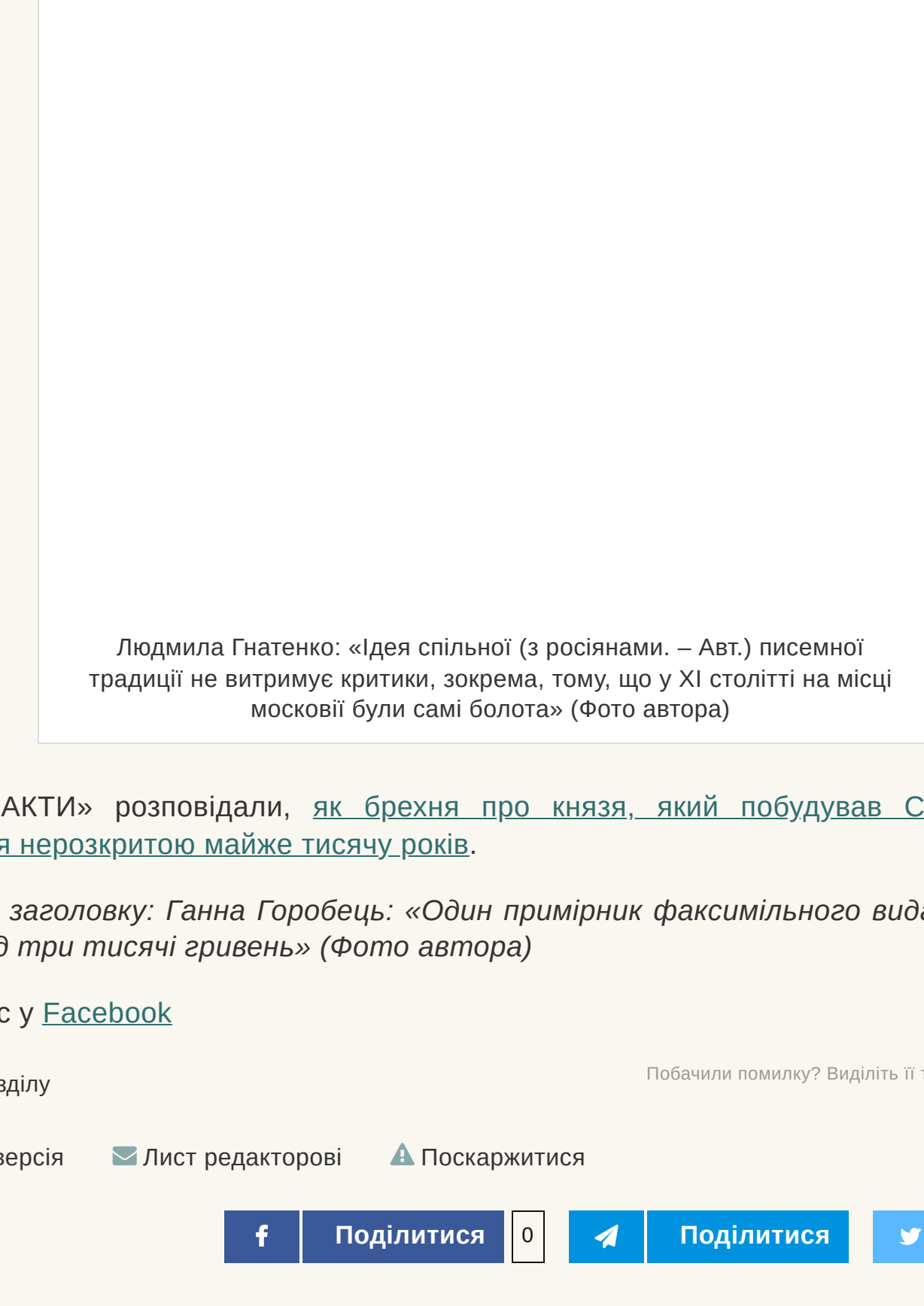
Цей факт разом з українськими мовними особливостями Турівського Євангелія, які досліджував науковець Віктор Мусієнко, дали нам підстави зробити висновок, що його створено в Києві, в великокнязівському скрипторію. Слід зазначити, що польська колега, яка вивчала це Євангеліє, знайшла в ньому ознаки української мови. Підкреслило, що вона працювала абсолютно незалежно від нас.

Слід розуміти, що в Софії Київській існував центр книгописання, і звідси книжки розповсюджувалися по інших містах княжої Русі. І лише наприкінці XI століття її залишили інші скрипторії, зокрема в Новгороді.

Тепер щодо твердження російської історіографії про те, що була єдина давньоруська писемна мова. Якщо вона існувала, то це була старокравська мова. Чому? Бо мовні норми задавали київські переписувачі. Тобто вони часто писали так, як говорили, тому наробили помилку при переписуванні книг церковнослов'янською мовою. А їхні новгородські колеги, переписуючи книги, створені в київському скрипторію, сприймали ці помилки як норму церковнослов'янської мови.

Доктор історичних наук Людмила Гнатенко, старша наукова співробітниця Інституту Руністики, яка також досліджувала текст Турівського Євангелія, зокрема, зазначила:

— Ідея спільної (з росіянами. — Авт.) писемної традиції не витримує критики, зокрема тому, що у XI столітті її місця мови були самі болотами. Не може існувати традиції держави, якщо в той період її (держави) ще не існувало.

Людмила Гнатенко: «Ідея спільної (з росіянами. — Авт.) писемної традиції не витримує критики, зокрема тому, що у XI столітті її місця мови були самі болотами» (Фото автора)

Раніше «ФАКТИ» розповідали, як брехня про князя, який побував у Софії Київській, залишалася нерозкритою, майже тисячу років.

На фото у заголовку: Ганна Горобець: «Один примірник факсимільного видання обійшовся нам у понад три тисячі гривень» (Фото автора)

Читайте нас у Facebook

До змісту розділу Подібною темою? Варіанти В та нагадати CTRL+Enter

Друкувана версія Лист редакторів Покласти коментар

Поділитися 0 Поділитися Поділитися Твітнути

ЗАРАЗ ЧИТАЮТЬ

- Українська більшість на сході: чимі можливі удари по Москві
- Міф про порожній шлунок перед сном зруйновано: що радять вчені
- Смертельна стрілянина в Києві: став відомо подробиць трагедії
- Ключа вперше заговорив про обробку м'яса і нові стосунки: «С проблема»

Новини партнерів

Мова сайту Україна Польща Греція Польща	Сайт Відомо ліній Блог Спорт Турбузи	Культура Шоу-бізнес Візуальна дія Суспільство Стиль життя	Книга рецелта Лідер та зорі Життєві історії 25 років полюку	Історія сучасності Наука та технології Клуб спілкування Заняття у в'язці	Іменинники дня Гороскоп Крос-вазарт Фотофакти Погода
--	--	---	--	---	--